

De arbeidsmarktpositie van Vlaamse jongeren bekeken in Europees perspectief

In de Europese Unie is inmiddels meer dan een op de vijf beroepsactieve jongeren werkloos. De Europese jeugdwerkloosheidsgraad van 22,8% staat in schril contrast met de Vlaamse jeugdwerkloosheidsgraad van 12,8%. Vlaamse jongeren blijken dus relatief goed stand te houden op de arbeidsmarkt in deze crisistijd. Rampspoedberichten over een zogenaamde “verloren generatie” lijken dan ook nog niet meteen van toepassing op Vlaanderen. Maar, wat leert een breder verhaal ons over de arbeidsmarktpositie van Vlaamse jongeren en hun opleidingsniveau in Europees perspectief? In dit artikel schetsen we de arbeidsmarktpositie van de Vlaamse jongeren in Belgisch en Europees perspectief op basis van de enquête naar de arbeidskrachten. Twee indicatoren staan hierbij centraal: de werkloosheids- en de werkzaamheidsgraad. We maken in de analyse een onderscheid tussen de totale groep jongeren (15-24 jaar), de jongeren uitgezonderd de studenten en daarnaast de schoolverlaters. We kijken ook naar de mate waarin jongeren leren en werken combineren en de relatie tussen het scholingsniveau en arbeidsdeelname. Aanvullend brengen we de voortgang inzake de 2020-doelstellingen betreffende het vroegtijdig schoolverlaten en het aandeel hooggeschoolden in kaart. In de marge hiervan becijferen we ook het aandeel NEET-jongeren.¹

De positie van Vlaamse jongeren op de arbeidsmarkt in Europees perspectief

In het eerste deel van dit artikel beschrijven we de algemene arbeidsmarktpositie van de Vlaamse jongeren in Belgisch en Europees perspectief. We doen dit aan de hand van twee indicatoren. De *werkloosheidsgraad* geeft het aandeel werklozen weer in de beroepsactieve bevolking, zijnde de som van de werkenden en de werklozen die actief op zoek zijn naar werk. De *werkzaamheidsgraad* berekenen we als het aandeel werkenden in de totale beschouwde populatie. In de analyse onderscheiden we verschillende groepen. Naast de totale groep jongeren (15-24 jaar) beschouwen we ook diezelfde groep uitgezonderd de studenten. Daarnaast onderscheiden we de schoolverlaters. Dat zijn de 15- tot 24-jarigen die in 2011 geen student meer zijn, maar in de enquête naar de arbeidskrachten aangaven dit wel nog te zijn geweest in 2010.

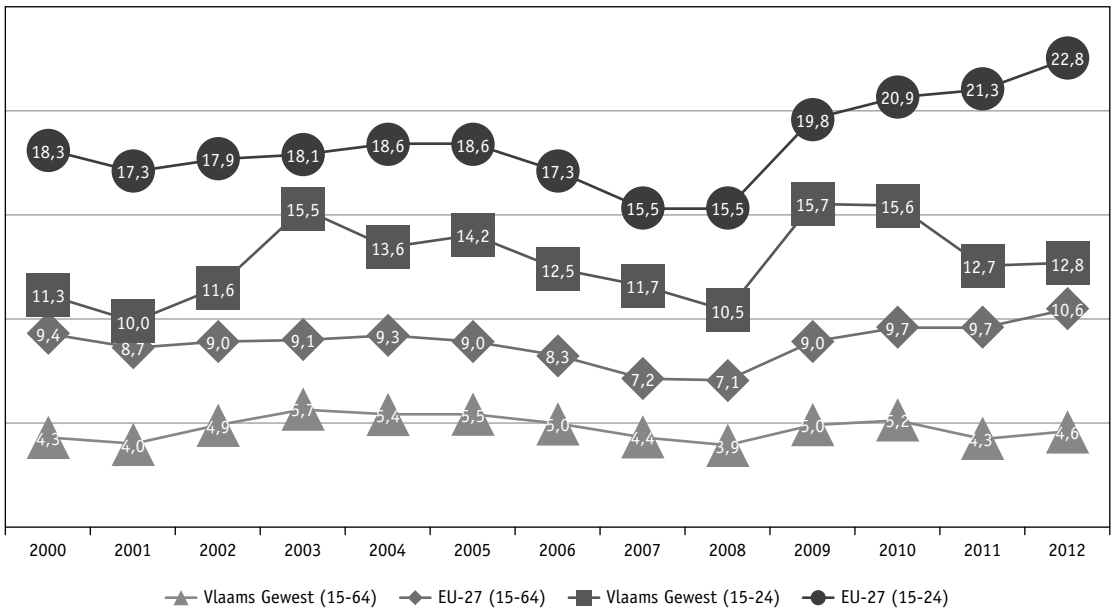
Evolutie van de jeugdwerkloosheid

Als gevolg van de financieel-economische crisis die in 2008 losbarstte en de arbeidsmarktcrisis die daarop volgde, explodeerde het aantal werkloze jongeren in Europa. De toename van de globale werkloosheid was beperkter. De conjunctuurgevoeligheid van de positie van jongeren op de arbeidsmarkt is duidelijk zichtbaar in figuur 1, waarin de evolutie van de werkloosheidsgraad wordt weergegeven voor de EU-27 en het Vlaams Gewest, zowel voor jongeren (15-24 jaar), als voor de totale bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar). Daar waar voor het uitbreken van de crisis 'slechts' 15,5% van de beroepsactieve Europese jongeren

tussen 15 en 24 jaar werkloos was, is dat aandeel in 2012 opgelopen tot 22,8%. Dat is een stijging met 7,3 procentpunten. De globale EU-werkloosheidsgraad steeg sinds 2008 met 3,5 procentpunten tot 10,6% in 2012. De Vlaamse werkloosheidsgraad bereikte een piek(je) in 2010 (5,2%) en lag in 2012 met 4,6% nog slechts 0,7 procentpunten hoger dan in 2008.² Ook voor de Vlaamse jongeren is de situatie opmerkelijk minder dramatisch dan voor de meeste andere Europese jongeren. Hoewel ook bij ons de jeugdwerkloosheid in 2009 de hoogte inschoot, bleef deze met 15,7% dat jaar al bij al op een redelijk niveau. Bovendien is in Vlaanderen een duidelijke kentering merkbaar in 2011, terwijl de Europese jeugdwerkloosheid zowel in 2011 als in 2012 is blijven toenemen.³

Figuur 1.

Evolutie werkloosheidsgraad (%) bij jongeren (15-24 jaar) en de totale bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) (Vlaams Gewest en EU-27; 2000-2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

In 2012 stabiliseerde het Vlaamse jeugdwerkloosheidscijfer en zet Vlaanderen zich met een jongerenwerkloosheidsgraad van 12,8% binnen de top vijf van EU-landen met de laagste jeugdwerkloosheid (zie figuur 2).⁴ Duitsland laat daarbij met 8,1% de laagste jeugdwerkloosheidsgraad optekenen. De situatie in deze landen steekt fel af tegen de

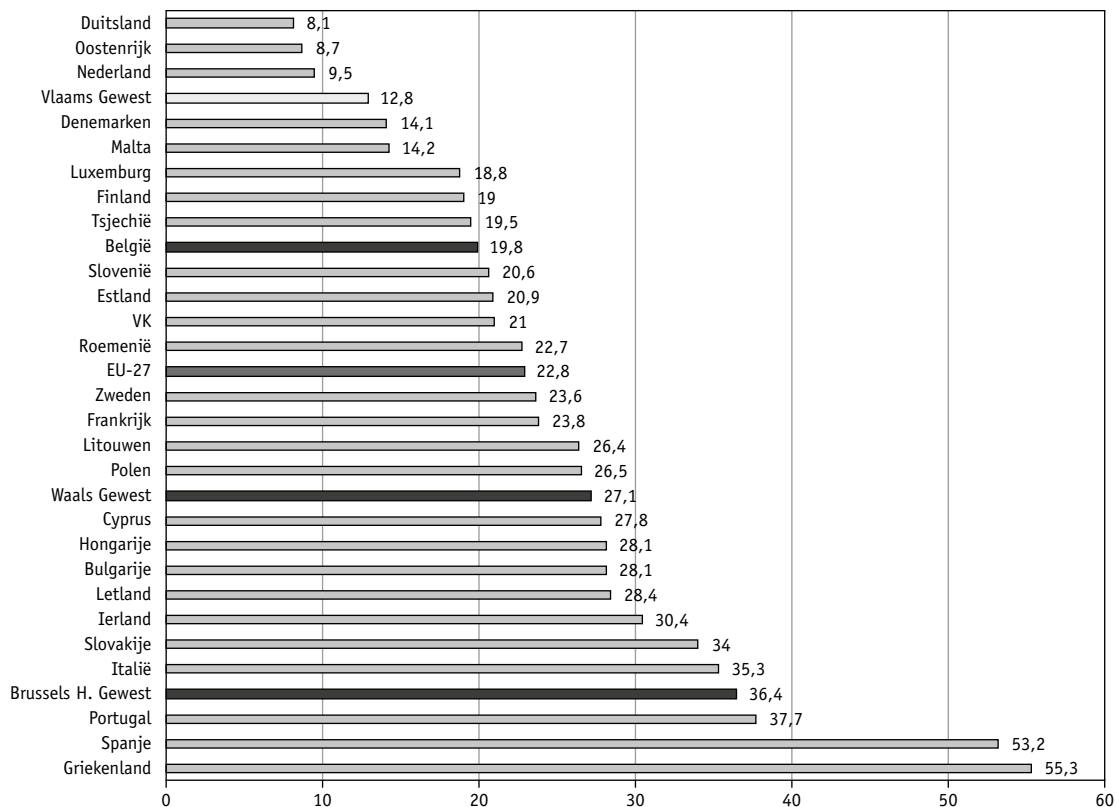
situatie in de Zuid-Europese landen, waar vooral in Griekenland en Spanje de toestand uiterst dramatisch is. Meer dan de helft van de beroepsactieve jongeren in deze landen is werkloos. In Italië, Portugal en Slowakije zit ongeveer één op de drie jongeren die zich aanbieden op de arbeidsmarkt zonder werk.

De relatief goede scores van Vlaanderen en buurlanden als Nederland en Duitsland stralen niet af op de andere Belgische gewesten, integendeel. Het Brussels Gewest laat met een jongerenwerkloosheidsgraad van 36,4% quasi even onrustwekkende cijfers optekenen als enkele van de hierboven genoemde Zuid-Europese landen. De Waalse jeugdwerkloosheidsgraad (27,1%) ligt dan wel zo'n 9 procentpunten lager dan die van Brussel, ze blijft toch nog een stuk boven het Europees gemiddelde (22,8%) steken. We merken wel op dat de positie van het Waals en Brussels Gewest in Europees perspectief relatief gezien veel 'beter' is in 2012 dan voor de crisis. In 2008 waren zij nog de hekkensluiters van dit ranglijstje, na Griekenland en Spanje waarvoor we toen een jeugdwerkloosheidsgraad van respectievelijk 22,1% en 24,6% noteerden. In het Brussels Gewest bedroeg de

jeugdwerkloosheidsgraad in 2008 33,2%, in het Waals Gewest 27,5%. In 2012 blijft het Brussels Gewest weliswaar nog wat achterop, maar vindt het Waals Gewest al iets meer aansluiting bij de middenmoot. Ook Vlaanderen verbeterde haar relatieve positie in deze lijst. In 2008 nam Vlaanderen met een jeugdwerkloosheidsgraad van 10,5% een achtste plaats in, in 2012 neemt Vlaanderen de vierde plaats in met een jeugdwerkloosheidsgraad van 12,8%.⁵ Die relatief betere prestaties van de Belgische gewesten in 2012 in vergelijking met 2008 zijn voornamelijk een gevolg van het feit dat de toename van de (jeugd)werkloosheid in België veel beperkter was dan in de meeste andere landen. We zijn er dus niet echt op vooruitgegaan, maar hebben wel de crisis relatief gezien goed doorstaan, onder meer dankzij een aantal maatregelen zoals het systeem van de tijdelijke werkloosheid.

Figuur 2.

ILO-werkloosheidsgraad (%) 15- tot 24-jarigen (EU-27, België en de gewesten; 2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Uit voorgaande blijkt niet alleen de conjunctuur-gevoeligheid van de jeugdwerkloosheid, maar ook het feit dat de jongerenwerkloosheid doorgaans een stuk hoger ligt dan de algemene werkloosheidsgraad. De cijfers in tabel 1 tonen dit aan voor België en de drie gewesten. In alle drie de landsdelen is de werkloosheidsgraad van de 15- tot 24-jarigen meer dan dubbel zo hoog dan die van de totale groep op arbeidsleeftijd (15- tot 64-jarigen). Dit volgt uit het feit dat jongeren vaker tewerkgesteld zijn in tijdelijke statuten, wat hun positie op de arbeidsmarkt sowieso kwetsbaarder maakt en tot gevolg heeft dat ze relatief vaker opnieuw in de werkloosheid belanden. Bovendien omvat de jongerenwerkloosheidsgraad ook de schoolverlaters. Deze groep is in de regel vaker werkloos vermits een groot deel van de schoolverlaters nog op zoek is naar (passend) werk. Daar waar de werkloosheidsgraad van de totale groep Vlaamse jongeren zo'n 13% bedraagt, is die voor de schoolverlaters bijna dubbel zo hoog (ca. 24%). De relatief hoge jeugdwerkloosheidsgraad is dan ook grotendeels een bijproduct van de zoektocht naar een duurzame betrekking bij jonge intreders (Jacobs, Sourbron & Herremans, 2011). Recent

onderzoek toont weliswaar aan dat die zoektocht naar een passende baan loont (voor hogerschoolden) voor de carrière op langere termijn, in tegenstelling tot het ("snel, snel") aanvaarden van jobs waarvoor men overgeschoold is. Men stelde vast dat, "zelfs voor jongeren die langdurig werkloos zijn, het aanvaarden van een job waarin men overgeschoold is, de transitie naar een eerste adequate job sterk vertraagt" (Baert, Cockx & Verhaest, 2013).

De globale werkloosheidsgraad (15- tot 64-jarigen), die in Vlaanderen 4,6% bedraagt in 2012, ligt in de Belgische gewesten op eenzelfde niveau bij de mannen en de vrouwen. Het Brussels Gewest is hierop een uitzondering met een werkloosheidsgraad die voor de mannen (18,1%) iets hoger is dan die van de vrouwen (16,8%). Bij de jongeren is het genderverschil meer uitgesproken. De mannelijke werkloosheidsgraad is bij de 15- tot 24-jarigen significant hoger dan de vrouwelijke werkloosheidsgraad in het Vlaams (14% versus 11,2%) en, vooral ook, in het Brussels Gewest (40,1% versus 32%). Opvallend, in het Waals Gewest geldt het omgekeerde (26,4% versus 28%).

Tabel 1.

ILO-werkloosheidsgraad (%) 15- tot 24-jarigen, schoolverlaters en 15- tot 64-jarigen, naar geslacht (België en de gewesten; 2011/2012)

(%)	15- tot 24-jarigen (2012)			Schoolverlaters (2011)			15- tot 64-jarigen (2012)		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
Vlaams Gewest	14,0	11,2	12,8	28,4	19,3	23,9	4,6	4,5	4,6
Waals Gewest	26,4	28,0	27,1	39,3	39,0	39,1	10,2	10,0	10,1
Brussels H. Gewest	40,1	32,0	36,4	nb	nb	nb	18,1	16,8	17,5
België	20,4	18,9	19,8	33,1	26,8	30,1	7,7	7,4	7,6

Noot: 'nb' staat voor een niet betrouwbaar gegeven.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

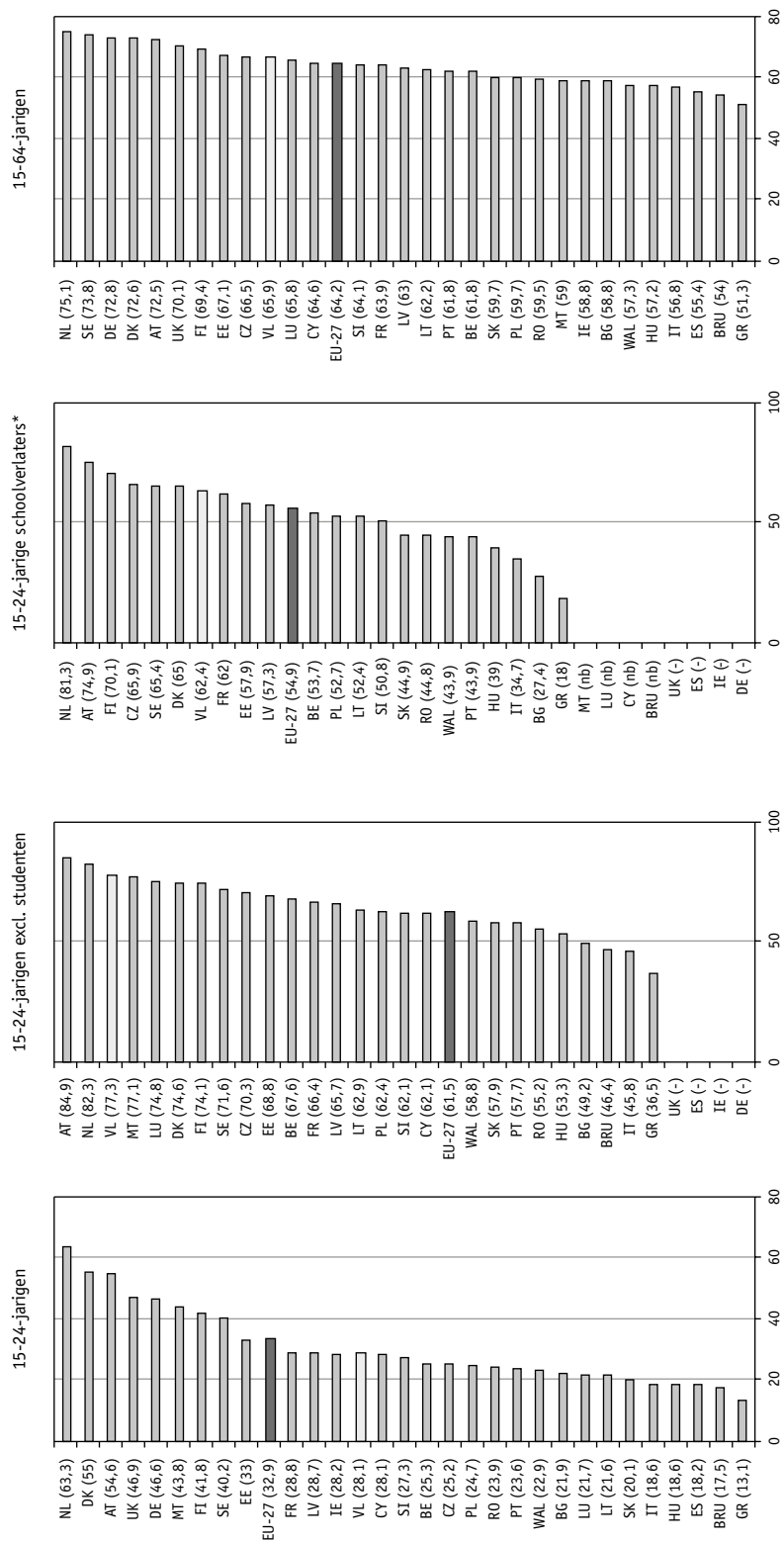
Arbeidsdeelname van jongeren

De arbeidsdeelname van de groep 15- tot 24-jarigen is doorgaans laag. Dat lezen we ook af in figuur 3. Gemiddeld in de EU-27 is 32,9% van de jongeren aan het werk in 2012, in Vlaanderen is dat nog iets minder, namelijk 28,1%. Deze lage scores

verwonderen niet, aangezien een groot deel van deze jongeren nog studeert. Een aantal landen, veelal landen waar jongeren hun studies vaker combineren met een (deeltijdse) job (zie verder), zoals Nederland (63,3%), laten wel relatief hogere werkzaamheidsgraden optekenen voor de 15- tot 24-jarigen.

Figuur 3.

Werkzaamheidsgraad (%) 15- tot 24-jarigen, 15- tot 24-jarigen exclusief studenten, 15- tot 24-jarige schoolverlaters en 15- tot 64-jarigen (EU-27, België en de gewesten; 2012)

Noot: 'nb' staat voor niet betrouwbaar gegeven, '-' staat voor niet bekend. Het EU-gemiddelde is steeds gebaseerd op de scores die bekend zijn en omvat bijgevolg niet altijd alle 27 landen.

* De gegevens voor de schoolverlaters betreffen het jaar 2011.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Beschouwen we dan de 15- tot 24-jarigen exclusief de studenten. Hier scoort Vlaanderen in EU-perspectief al heel wat beter. Met een werkzaamheidsgraad van 77,3% zet Vlaanderen zich in de top drie van landen met de hoogste arbeidsdeelname van de jongerenpopulatie uitgezonderd de studenten. Maar, de afstand met koplopers Nederland (82,3%) en Oostenrijk (84,9%) is nog groot.

Wanneer we enkel die jongeren beschouwen die net de schoolbanken hebben verlaten, de schoolverlaters, dan zakt Vlaanderen iets dieper weg in de 'ranking'. In 2010 beëindigden zo'n 66 200 Vlaamse jongeren hun studies. Een jaar later is 62,4% van deze schoolverlaters aan het werk. Daarmee scoort Vlaanderen wel nog steeds beter dan het EU-gemiddelde (54,9%), maar blijft er opnieuw een grote kloof bestaan met de best scorende landen Nederland (81,3%) en Oostenrijk (74,9%).

De landen die hoge werkzaamheidsgraden laten optekenen voor de beschouwde jongerengroepen scoren doorgaans ook relatief goed voor de werkzaamheidsgraad voor de hele bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar). Zo ook het Vlaams Gewest dat met een werkzaamheidsgraad van 65,9% iets beter scoort dan het EU-gemiddelde (64,2%).

Merk op dat hoewel Vlaanderen in EU-perspectief relatief middelmatig tot goed scoort op vlak van arbeidsdeelname (van jongeren), het Brusselse en het Waalse Gewest in alle besproken groepen (ver) onder het EU-gemiddelde blijven.

Leren en werken

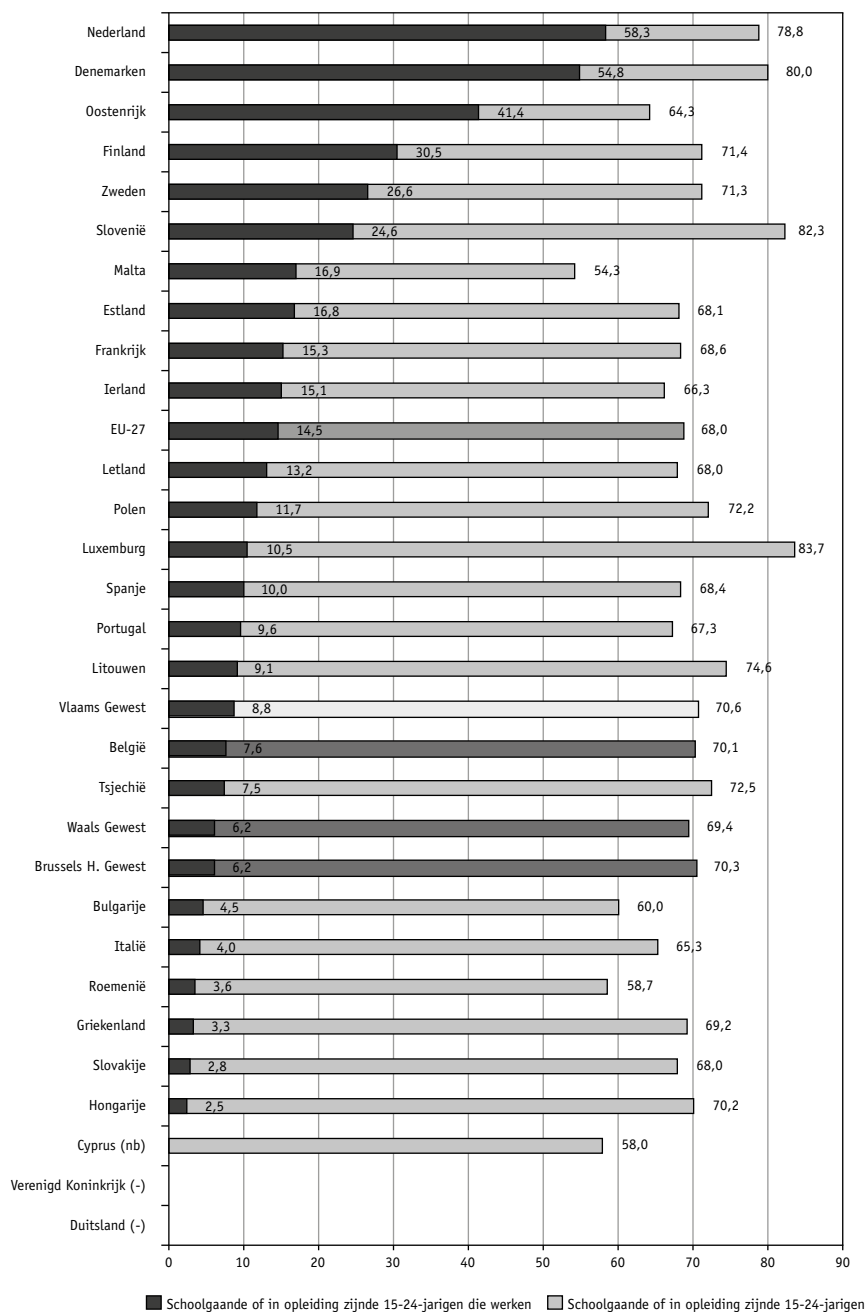
In het voorgaande toonden we aan dat de werkzaamheidsgraad van jongeren doorgaans relatief laag is en stelden we dat dit vooral een gevolg is van het feit dat velen van de 15- tot 24-jarigen nog studeren. De cijfers in figuur 4 bevestigen dat laatste. In alle EU-landen (waarvoor de gegevens beschikbaar zijn) en in alle Belgische gewesten is meer dan de helft van de jongeren in die leeftijdscategorie nog schoolgaand of in opleiding. Het kan een opleiding betreffen in het reguliere onderwijs maar ook daarbuiten. De cijfers variëren van 54,3% in Malta tot 83,7% in Luxemburg. Gemiddeld in de EU is 68,6% van de 15- tot 24-jarigen schoolgaand of in opleiding, in het Vlaams Gewest is dat 70,6%.

De data in figuur 4 bevestigen ook de eerder geformuleerde stelling dat de landen die hogere werkzaamheidsgraden laten optekenen voor jongeren, veelal landen zijn waar jongeren hun studies combineren met een job. De drie landen met de hoogste werkzaamheidsgraad voor 15- tot 24-jarigen zijn ook die landen met het hoogste aandeel werkenden binnen de groep 15- tot 24-jarigen die nog schoolgaand zijn of een opleiding van andere aard volgen, namelijk Nederland, Denemarken en Oostenrijk. Dit zijn alle drie landen die bekend staan voor een sterk uitgebouwd altemerend leerstelsel. Maar liefst 58,3% van de Nederlandse studerende jongeren is aan het werk. In Denemarken is dat 54,8% en in Oostenrijk 41,5%. Deze scores liggen ruim boven het EU-gemiddelde (14,5%). De situatie in Oostenrijk wijkt wel enigszins af van die in Nederland en Denemarken: in Oostenrijk is het aandeel schoolgaande of in opleiding zijnde jongeren in de leeftijdscategorie 15- tot 24-jarigen met 64,3% aanzienlijk kleiner dan in Nederland (78,8%) en Denemarken (80%) en zelfs ook iets kleiner dan gemiddeld in de EU (68,6%), maar van die schoolgaande Oostenrijkse jongeren is wel een groot deel aan het werk.

In Vlaanderen (8,8%) en de andere Belgische gewesten combineren jongeren tussen de 15 en 24 jaar hun studies in veel mindere mate met een job. De oudsten (20-24 jaar; 16,4%) onder hen doen dit wel beduidend meer dan de jongsten (15-19 jaar; 4,7%). In beide subgroepen blijven de Vlaamse cijfers (en die van de andere gewesten) wel onder het EU-gemiddelde en ver achter op de cijfers van buurland Nederland, waar zelfs in de jongste categorie (15- tot 19-jarigen) meer dan de helft leren en werken combineert (zie tabel 2). Dit hoge aandeel werkstudenten in Nederland wordt allicht grotendeels bepaald door de +18-jarigen die reeds een hogere opleiding hebben aangevat. Hogere studies zijn in Nederland, bijvoorbeeld in vergelijking met Vlaanderen, relatief duur voor de student. Het is er bijgevolg niet ongewoon dat de jongere zijn/haar studies combineert met een baan om deze te kunnen bekostigen. Naar aanleiding van de bezuinigingen in het verleden op de studiebeurzen werden ook de mogelijkheden om als student te kunnen bijverdienen uitgebreid. Studentarbeid kreeg er een structureel karakter (Stevens, 2009).

Figuur 4.

Aandeel (%) schoolgaande of in opleiding zijnde 15- tot 24-jarigen en het aandeel daarvan dat werkt (EU-27, België en de gewesten; 2011)

Noot: Er zijn geen data beschikbaar voor het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Het EU-gemiddelde is berekend op basis van de beschikbare data. Voor Cyprus zijn er geen betrouwbare gegevens betreffende het aandeel werkenden.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Tabel 2.

Schoolgaande of in opleiding zijnde jongeren en aandeel werkenden en niet-werkenden, per leeftijdsklasse (België en de gewesten, EU-27 en Nederland; 2011)

	Totaal	Schoolgaand of in opleiding (%)		
		Totaal	Van wie	
	(n)	(%)	Niet-werkend (%)	Werkend (%)
15-19 jaar				
Vlaams Gewest	362 091	94,0	95,3	4,7
Waals Gewest	217 822	93,6	96,1	3,9
Brussels H. Gewest	60 065	92,0	nb	nb
België	639 978	93,7	95,8	4,2
Nederland	990 962	94,6	47,5	52,5
EU-27*	19 669 849	90,0	91,5	8,5
20-24 jaar				
Vlaams Gewest	375 966	48,0	83,6	16,4
Waals Gewest	230 533	46,6	89,5	10,5
Brussels H. Gewest	76 019	53,2	nb	nb
België	682 518	48,1	86,1	13,9
Nederland	1 019 334	63,4	33,2	66,8
EU-27*	21 461 357	49,0	75,3	24,7

Noot: Er zijn geen data beschikbaar voor het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. Het EU-gemiddelde is berekend op basis van de beschikbare data. Iemand wordt als werkende beschouwd wanneer die persoon in de referentieperiode minstens één uur arbeid verricht heeft (met of zonder formeel contract) voor loon of salaris, in geld of in natura. Leerlingen die een vergoeding in geld of in natura hebben ontvangen worden beschouwd als werkenden in loondienst.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Studies toonden eerder al aan dat hoe meer jongeren reeds tijdens de schoolcarrière werkervaring opdoen, hoe beter voor de verdere loopbaan (bijvoorbeeld in termen van het verwerven van de nodige arbeidsmarktattitudes en een hogere werkzaamheid). Ook de transitie van het onderwijs naar de arbeidsmarkt verloopt doorgaans vlotter in landen waar stelsels bestaan die tijdens het onderwijs traject de leercomponent verbinden met een werkcomponent (OECD, 2013). De Vlaamse overheid wil met haar beleid dan ook meer jongeren de kans geven om werkervaring op te doen gedurende de schoolloopbaan, dit onder meer door middel van de verdere optimalisering van het stelsel leren en werken, dat het deeltijds beroepssecundair onderwijs en de leertijd omvat. Daarnaast wil men werkplekleren (door middel van onbetaalde

stages) ook meer ingang doen vinden (verplichten) in het voltijds beroeps- en technisch onderwijs. Mogelijk knelpunt hierbij is het vinden van voldoende stageplaatsen (zie ook Vroman & Djait, 2013). Met deze beleidsinitiatieven hoopt men ook het vroegtijdig schoolverlaten (zie verder) terug te dringen. Het behaalde scholingsniveau (diploma) is immers nog zeer bepalend voor een succesvolle en duurzame participatie op de arbeidsmarkt, zoals blijkt uit figuur 5 waarin de werkzaamheidsgraad wordt uitgesplitst naar onderwijsniveau en leeftijdsklasse.

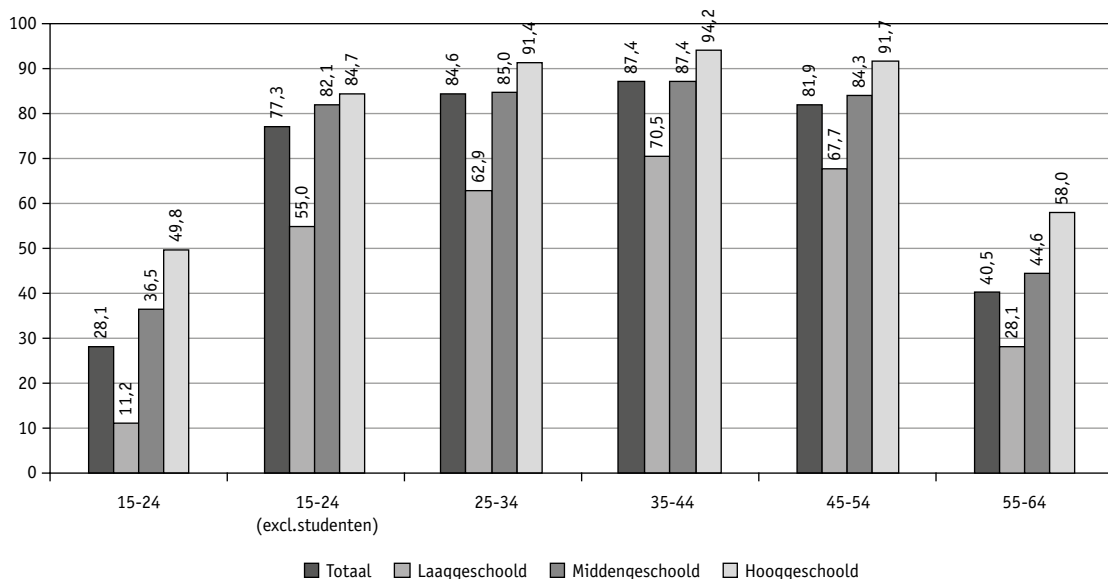
In alle onderscheiden leeftijdscategorieën noteren we de hoogste werkzaamheidsgraden bij de hooggeschoolden. Bij de jongeren en de ouderen is de kloof tussen laag- en hooggeschoolden het grootst. Die kloof bedraagt bij de 55- tot 64-jarigen

30 procentpunten en bij de 15- tot 24-jarigen 38,6 procentpunten. Laten we in de jongste leeftijdscategorie de studenten buiten beschouwing dan is de kloof minder groot, maar bedraagt ze

toch nog ongeveer 30 procentpunten. Van de laaggeschoolde 15- tot 24-jarigen uitgezonderd studenten is slechts 55% aan het werk tegenover 84,7% van de hooggeschoolden in die categorie.

Figuur 5.

Werkzaamheidsgraad (%) naar onderwijsniveau en leeftijd (Vlaams gewest; 2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Voortgang 2020-doelstellingen op vlak van onderwijsniveau

Aandeel 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs

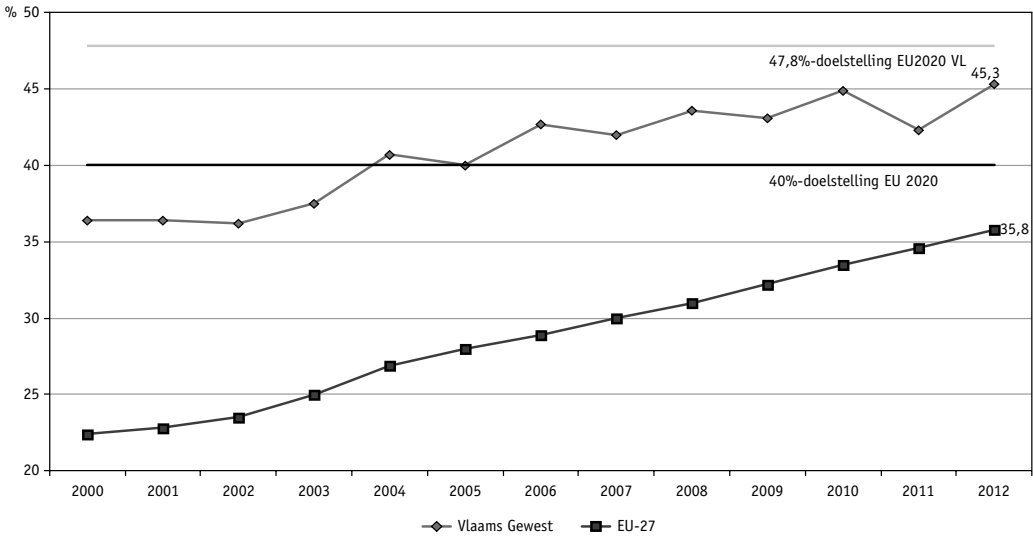
Gegeven de betere arbeidsmarktpositie van hooggeschoolden en het feit dat de Europese economie hoe langer hoe meer evolueert naar een kennis-economie, werd vanuit Europa, in het kader van de EU-2020 strategie, de ambitie geformuleerd om het aandeel 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs tegen 2020 op te krikken tot gemiddeld 40%. Vlaanderen vertaalde deze ambitie naar een regionale doelstelling van 47,8%. Gezien de vooruitgang van de laatste jaren en het huidige aandeel van 45,3% 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs, is dat een weinig ambitieuze doelstelling (figuur 6).

Globaal in de EU is er nog meer werk aan de winkel. Gemiddeld heeft 35,8% van de Europese 30- tot 34-jarigen een diploma hoger onderwijs (figuur 7). Het zijn vooral Zuid- en Oost-Europese landen die minder goed scoren. Ook Duitsland (31,9%) heeft een relatief laag aandeel 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs.

Naast Vlaanderen scoren ook de andere Belgische gewesten goed in Europees perspectief. In het Waals Gewest is 40% van de 30- tot 34-jarigen hooggeschoold, in het Brussels Gewest is dat zelfs 46,4%. Die hoge score voor Brussel is waarschijnlijk te verklaren door de grote aantrekkingskracht van de stad en haar omgeving voor jonge professionelen. De goede scores van de drie afzonderlijke gewesten brengen het Belgisch gemiddelde op 43,9%.

Figuur 6.

Aandeel 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs (Vlaams Gewest en EU-27; 2000-2012)

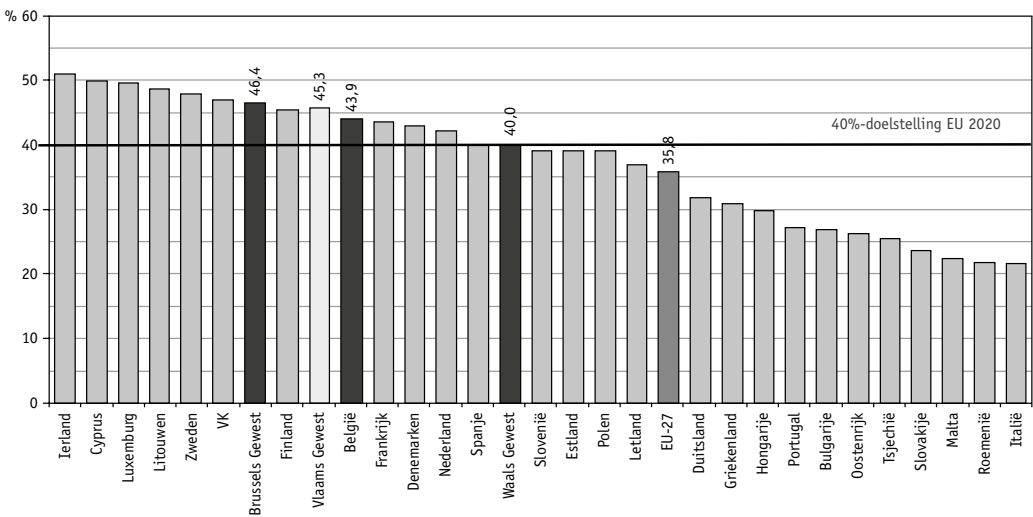

Noot: De schommelingen in de cijferreeks voor het Vlaams Gewest zijn wellicht het gevolg van steekproefeffekten en dus eerder toevallige schommelingen. We kunnen wel stellen dat de trend over een langere termijn wel degelijk stijgend is.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Figuur 7.

Aandeel 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs (EU-27 en Belgische gewesten; 2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Vroegtijdige schoolverlaters

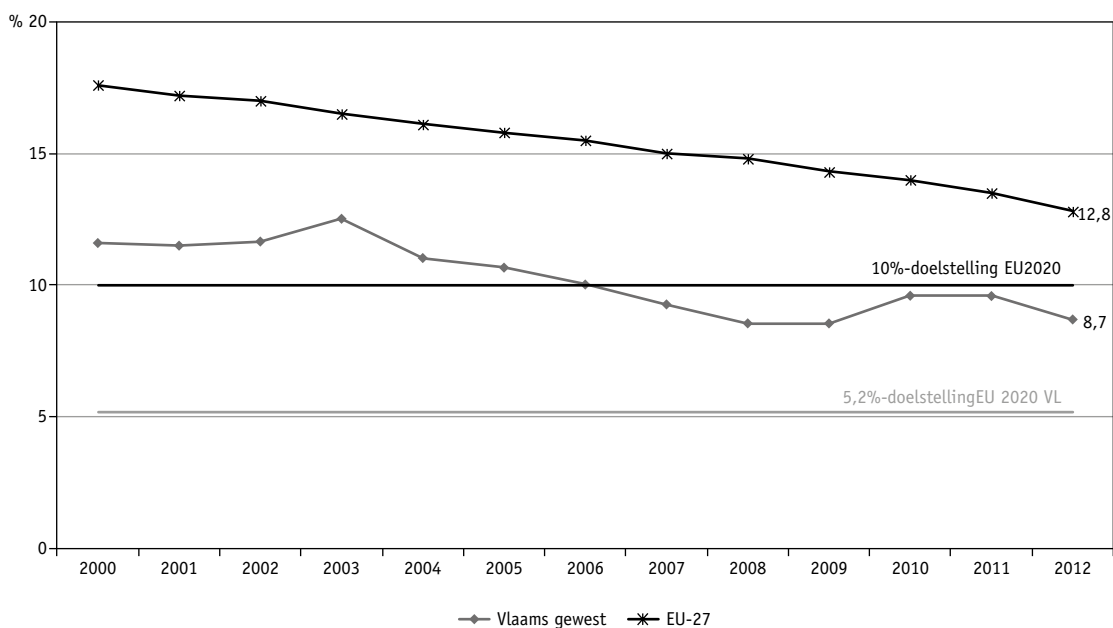
Niettegenstaande er meer en meer Vlamingen en Europeanen zijn met een diploma hoger onderwijs, zijn er ook nog altijd jongeren die het hoger secundair onderwijs verlaten zonder diploma. Binnen de EU-2020 strategie is de doelstelling opgenomen om het aandeel vroegtijdige schoolverlaters (of ongekwalificeerde uitstroom) tegen 2020 terug te dringen tot minder dan 10% van alle 18-24-jarigen. Vlaanderen scherpte die ambitie verder aan en wil de ongekwalificeerde uitstroom terugdringen tot 5,2% tegen 2020. In het Pact 2020⁶ is het Vlaams objectief zelfs nog iets strakker gesteld. Het streefdoel hier is het aantal vroegtijdige schoolverlaters tegen

2020 te beperken tot 4,25% van het totaal aantal 18-24-jarigen. Daartoe werd door de Vlaamse overheid in 2013 een actieplan tegen vroegtijdig schoolverlaten uitgewerkt. De in het vooruitzicht gestelde hervorming van het secundair onderwijs dient structurele oplossingen te bieden voor de oorzaken van vroegtijdig schoolverlaten (VHP, 2013).

Vlaanderen behaalde de 10%-doelstelling al in 2006, maar zit met een huidige ongekwalificeerde uitstroom van 8,7% toch nog een eind boven de eigen doelstelling van 5,2% (figuur 8 en 9). Vlaanderen presteert op het vlak van ongekwalificeerde uitstroom wel een stuk beter dan het EU-gemiddelde (12,8%) en het Waalse (14,8%) en het Brusselse Gewest (20,1%).

Figuur 8.

Ongekwalificeerde uitstroom (Vlaams Gewest en EU-27; 2000-2012)

Noot: Er is een tijdreeksbreuk tussen 2004 en 2005 omwille van het feit dat het pas mogelijk is sinds 2005 om studenten in schoolvakantie af te zonderen. Voordien werden zij meegerekend bij de ongekwalificeerde uitstroom.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK. Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Voor de monitoring van de vooruitgang van de 2020-doelstelling omtrent vroegtijdige schoolverlaters gebruiken we de gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten omwille van de

internationale vergelijkbaarheid. Daarnaast berekent het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen (SSL) indicatoren voor vroegtijdig schoolverlaten op basis van de volledige leerlingendata van de

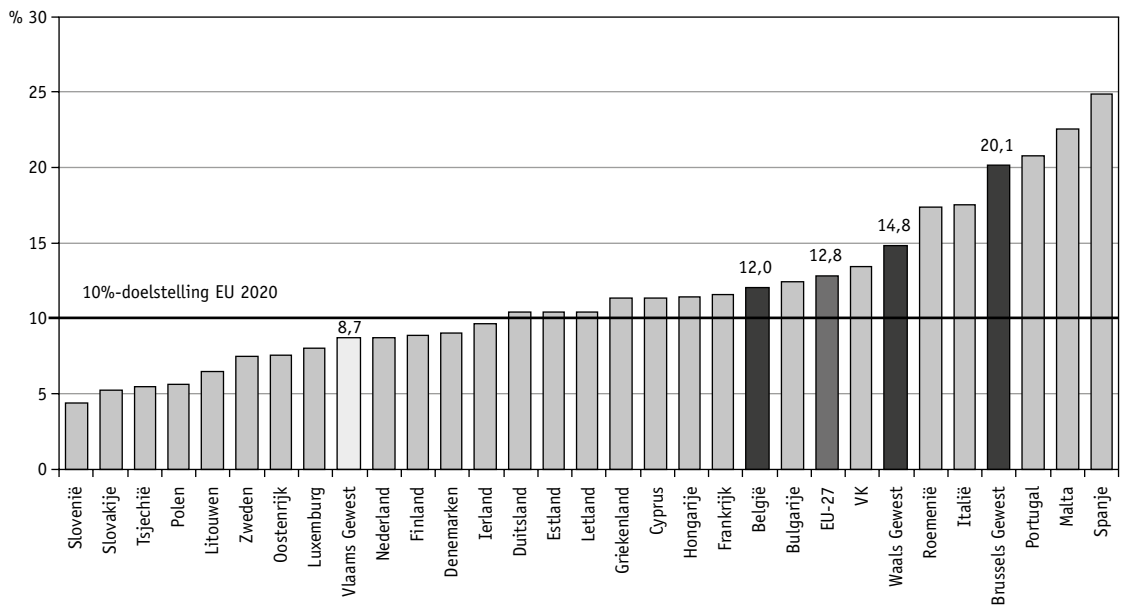
onderwijsadministratie, waarmee de evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom correcter kan worden weergegeven. We geven enkele vaststellingen uit recent onderzoek van het Steunpunt SSL kort mee.

Het Steunpunt SSL berekende een ongekwalificeerde uitstroom van 13,9 % in 2010 (voor het Vlaams onderwijs in zijn geheel). De cijfers van het Steunpunt SSL tonen bovendien, in tegenstelling tot de EAK-cijfers, een belangrijke afname van het percentage vroege schoolverlaters aan tussen 2008 en 2010. De onderzoekers schrijven dit toe aan het feit dat sinds het begin van de

financieel-economische crisis meer leerlingen beslissen in het onderwijs te blijven in de plaats van vroegtijdig of ongekwalificeerd de schoolbanken te verlaten. Uit de cijfers van het Steunpunt SSL blijkt ook dat het risico op vroegtijdig schoolverlaten het grootst is in de centrumsteden. Zo is de ongekwalificeerde uitstroom het hoogst in Antwerpen (26%). De onderzoekers pleiten er dan ook voor dat het Vlaams beleid gericht op het terugdringen van voortijdig schoolverlaten ruimte en steun geeft aan “lokaal ontwikkeld en lokaal gedragen maatwerk” (Van Landeghem et al., 2013).

Figuur 9.

Ongekwalificeerde uitstroom (EU-27 en de Belgische gewesten; 2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK. Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/ Departement WSE)

Om de arbeidsmarktkansen van jongeren die alsnog vroegtijdig de schoolbanken hebben verlaten te verhogen, stelt de Vlaamse overheid momenteel een drieledige aanpak voorop. Samen met de instapstages en de individuele beroepsopleiding, maakt de Werkinleving voor Jongeren (WIJ) deel uit van die drieledige aanpak naar werkervaring

voor ongekwalificeerde jongeren die op termijn moet leiden tot een kwalificatieplicht en werker-
varingsgarantie voor de hele groep van ongekwalificeerde schoolverlaters (VHP, 2013). Onder meer voor de WIJ-trajecten wordt samengewerkt met de centrumsteden, waar de ongekwalificeerde uitstroom het hoogst is.

NEET-jongeren

Veel vroegtijdige schoolverlaters dreigen in de groep van de zogenaamde NEET-jongeren (Not in Employment, Education or Training) te belanden. Tijdens de crisis kwam er binnen Europa een verhoogde beleidsaandacht voor deze NEET-jongeren. Met de exploderende jeugdwerkloosheidscijfers en een stijgend aantal NEET-jongeren groeide binnen Europa de schrik voor het ontstaan van een zogenaamde 'verloren generatie'. Immers, jongeren die (langdurig) werkloos zijn en bovendien ook niet langer deelnemen aan opleidingen dreigen de aansluiting met de arbeidsmarkt te missen. Een hoog aandeel NEET-jongeren duidt op een problematische overgang onderwijs-arbeidsmarkt.

Ondanks de beleidsaandacht voor de NEET-jongeren in Europa, bestaan er geen concrete Europese doelstellingen voor het inkrimpen van deze groep. Enkel België schuift hiervoor een duidelijk nationaal streefcijfer naar voor. Tegen 2020 wil België het aandeel NEET-jongeren in de leeftijdsgroep 15-24 jaar terugbrengen tot 8,2%.

In 2012 is 12,3% van de Belgische 15- tot 24-jarigen noch aan het werk, noch in opleiding (figuur 10). Daarmee doet België het beter dan het EU-gemiddelde (13,2%). Het is weinig verbazend dat

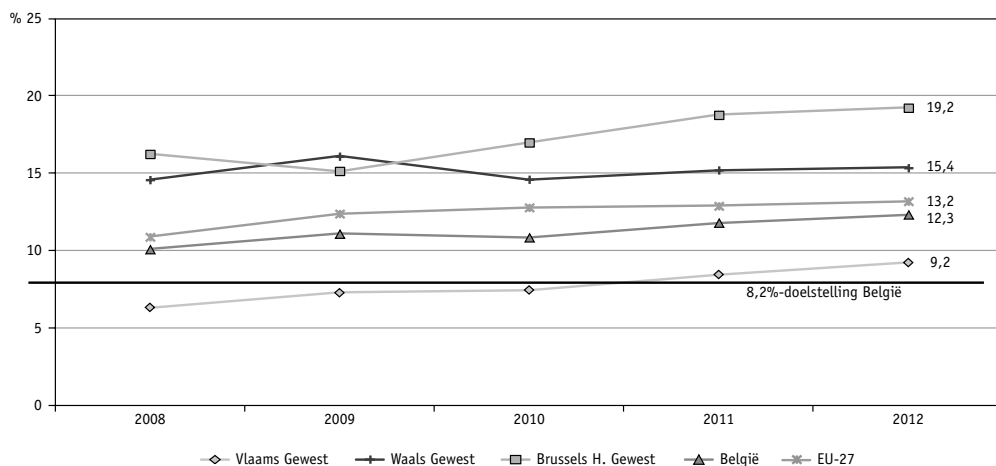
het vooral die landen zijn waarvan we eerder al aantoonde dat ze kampen met een hoge jeugdwerkloosheid, ook die landen zijn met een hoog aandeel NEET-jongeren. En omgekeerd, de landen die een lagere jongerenwerkloosheidsgraad noteren, hebben ook een lager aandeel NEET-jongeren. Nederland scoort hierbij het best met 4,3% jongeren die niet aan de slag zijn en geen (reguliere of niet-reguliere) opleiding volgen (figuur 11). Het aandeel NEET-jongeren is vaak lager in landen, zoals Nederland, waar leren vaker wordt gecombineerd met werken (OECD, 2013).

Een zorgwekkende vaststelling is de stijgende trend van het aandeel NEET-jongeren de laatste jaren in België en Vlaanderen. Die stijgende trend lijkt bovendien sterker te zijn dan gemiddeld in de EU (figuur 10).

Binnen de NEET-populatie kunnen we een onderscheid maken tussen die jongeren die werkloos zijn (maar wel op zoek zijn naar werk) en zij die inactief zijn en zich dus hebben teruggetrokken van de arbeidsmarkt. Deze laatste groep is in het bijzonder problematisch aangezien zij allicht niet gekend zijn bij de arbeidsbemiddelingsdiensten. Zij verdwijnen als het ware van de radar, wat het bijzonder moeilijk maakt om deze jongeren opnieuw te betrekken bij de arbeidsmarkt of in een onderwijstraject.

Figuur 10.

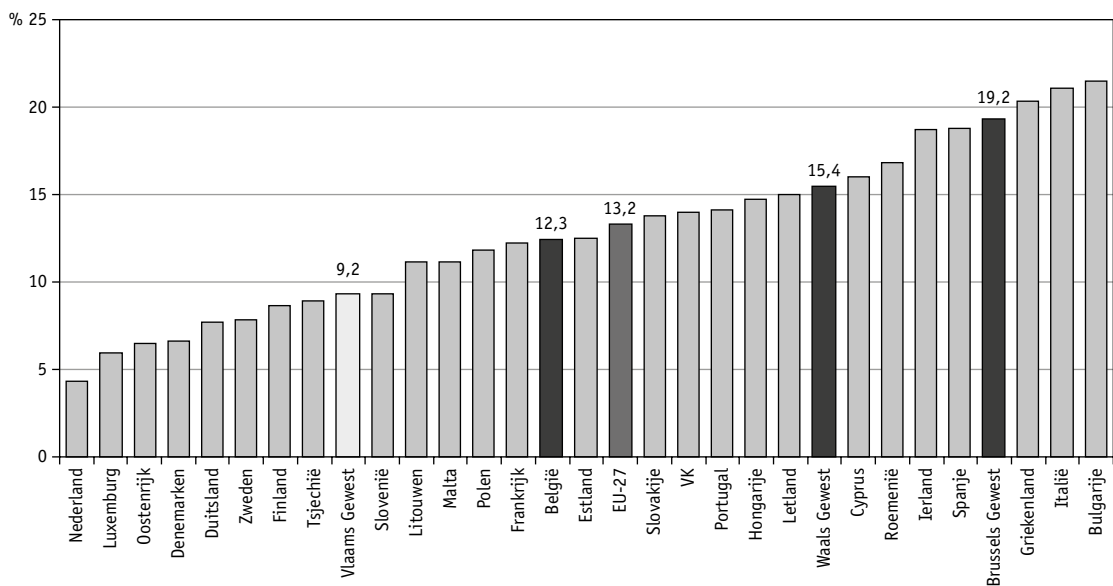
Evolutie aandeel NEET-jongeren in de leeftijdsgroep 15-24 jaar (EU-27, België en de gewesten; 2008-2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Figuur 11.

Aandeel NEET-jongeren in de leeftijdsgroep 15-24 jaar (EU-27, België en de gewesten; 2012)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

In 2012 telt Vlaanderen bijna 68 400 NEET-jongeren. Dat is 9,2% van de totale groep 15- tot 24-jarigen. Daarmee kent Vlaanderen een lager aandeel NEET-jongeren dan het Brussels (19,2%) en het Waals (15,4%) gewest en België (12,3%) in zijn geheel. In de drie gewesten is het aandeel inactieve NEET-jongeren binnen de jongerenpopulatie groter dan het aandeel werkloze NEET-jongeren⁷.

Vooraf in de jongste leeftijdsgroep (15-19 jaar) is een hoog aandeel NEET-jongeren problematisch,

aangezien we hier kunnen veronderstellen dat het grotendeels om vroegtijdige schoolverlaters gaat. Deze jongeren zonder diploma vinden het moeilijkst werk en belanden het vaakst in de langdurige werkloosheid. Het aandeel NEET-jongeren in die jongste leeftijdscategorie is in alle drie de gewesten lager dan bij de 20- tot 24-jarigen, maar bedraagt toch nog 6,8% in Vlaams Gewest, 7,8% in het Waals Gewest en 9,9% in het Brussels Gewest.

Tabel 3.

Aantal en aandeel NEET-jongeren naar statuut (werkloos of inactief) (België en de gewesten; 2012)

	Totaal jongeren	Totaal NEET	Totaal NEET	Werkloze NEET	Inactieve NEET
	(n)	(n)	(%)	(%)	(%)
15-24 jaar					
Brussels H. Gewest	137 457	26 441	19,2	8,4	10,8
Vlaams Gewest	740 103	68 358	9,2	3,2	6,0
Waals Gewest	448 573	68 912	15,4	7,3	8,0
België	1 326 134	163 711	12,3	5,2	7,2

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie – EAK (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)

Besluit

Uit de analyse van de werkloosheidsgraad en de werkzaamheidsgraad blijkt dat de Vlaamse jongeren de crisis behoorlijk (hebben) doorstaan. Met een jeugdwerkloosheidsgraad van 12,8% en een werkzaamheidsgraad voor de 15- tot 24-jarigen uitgezonderd de studenten van 77,3%, is de toestand in Vlaanderen lang niet zo dramatisch als in een heel aantal andere Europese landen. Vlaanderen kan zich echter nog niet meten aan de prestaties van buurland Nederland op vlak van de arbeidsdeelname van jongeren. Een groot verschil inzake de combinatie leren en werken verklaart voor een stuk de betere arbeidsmarktpositie van de Nederlandse jongeren.

Een aandachtspunt is de zwakke positie van de laaggeschoolde jongeren. Van de laaggeschoolde 15- tot 24-jarigen uitgezonderd studenten is slechts 55% aan het werk tegenover 84,7% van de hooggeschoolden in die categorie. Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters blijft daarenboven met 8,7% een te grote groep in Vlaanderen. Zij dreigen op te gaan in de groep van de zogenaamde NEET-jongeren. Dat zijn jongeren die niet aan het werk zijn en geen (reguliere of niet-reguliere) opleiding volgen. Een bijkomende zorgwekkende vaststelling is de stijgende trend van het aandeel NEET-jongeren. In 2012 kende het Vlaams Gewest een aandeel van 9,2% NEET-jongeren. Vooral de inactieve NEET-jongeren vormen een problematische groep. Immers, doordat zij niet op zoek zijn naar werk zijn zij allicht ook niet gekend bij de arbeidsbemiddelingsdiensten. Dat maakt het erg moeilijk om deze jongeren te vatten met beleidsmaatregelen die gericht zijn op een re-integratie in de arbeidsmarkt of het onderwijs.

Marleen Jacobs

Departement Werk en Sociale Economie

Bibliografie

- Baert, S., Cockx, B., & Verhaest, D. (In press). Overeducation at the Start of the Career: Stepping Stone or Trap? *Labour Economics*.
- Jacobs, M., Sourbron, M., & Herremans, W. (2011). Jongeren op de Vlaamse arbeidsmarkt. Over startkwalificaties, intredejobs en arbeidsmarktprestaties. *Over-*

Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE, 21(2), 110-126. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Uitgeverij Acco.

- OECD. (2013). *Education Indicators in Focus. How difficult is it to move from school to work*. [http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/EDIF%202013--N%13%20\(eng\)-FINAL.pdf](http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/EDIF%202013--N%13%20(eng)-FINAL.pdf).
- Stevens, E. (2009). *Jongeren in beeld. Een analyse op basis van EAK/LFS*. WSE Report. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Tielens, M., & Vermandere, C. (2007). *Cijferen met jongeren. Een doorlichting van de arbeidsmarktsituatie van jongeren in Vlaanderen en Europa*. WSE Report. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Van Landeghem, G., De Fraine, B., Gielen, S., & Van Damme, J. (2013). *Vroege schoolverlaters in Vlaanderen in 2010. Indeling volgens locatie, opleidingsniveau van de moeder en moedertaal*. Rapport nr. SSL/2013.05/1.2.0. Leuven: Steunpunt SSL.
- VHP. (2013). *Europa 2020. Vlaams Hervormingsprogramma 2013*, http://www.vlaandereninactie.be/sites/default/files/vlaams_hervormingsprogramma_2013.pdf
- Vroman, P., & Djait, F. (2013). Bestrijden van ongekwalificeerde uitstroom en jeugdwerkloosheid. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 23(4), 94-100. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Uitgeverij Acco.

Noten

1. De bevindingen in dit artikel zijn grotendeels gebaseerd op de recent geactualiseerde cijfers uit de Boordtabel Jongeren. Alle cijfers vindt u terug op de website van het Steunpunt WSE (www.steunpuntwse.be > rubriek cijfers) of op de website van het Departement WSE (www.werk.be > cijfers). Met dank aan Michelle Sourbron van het Steunpunt WSE en Faiza Djait van het Departement WSE voor het ter beschikking stellen van de gebruikte cijfers.
2. In de jaren voorafgaand aan 2011 werd de vraag in de EAK of de respondent op zoek is naar werk niet expliciet gelinkt aan een bepaalde periode of tijdspanne. Vanaf 2011 heeft de vraag betrekking op de referentiemaand. Aangezien deze vraag één van de criteria is om te bepalen of een niet-werkend persoon IAB-werkloos of inactief is, zijn de resultaten over de werkloze en inactieve bevolking vanaf 2011 niet volledig vergelijkbaar met voorgaande jaren.
3. Idem.
4. In dit artikel vergelijken we de scores van België en de afzonderlijke gewesten met de scores van de EU-landen. Voor een analyse op het niveau van de Europese regio's verwijzen we naar het artikel "Jeugdwerkloosheid in Europa: Vlaanderen bij de beter presterende regio's" (Sourbron, M. & Herremans, W., 2013) elders in dit nummer van *Over.Werk*.

5. Zie cijferreeksen op www.steunpuntwse.be > rubriek cijfers of www.werk.be/cijfers/historische-tijdreeksen#Werkloosheid.
6. Het Pact 2020 werd begin 2009 door de Vlaamse Regering en de maatschappelijke partners ondertekend en bevat twintig doelstellingen met concrete streefcijfers om zo de uitvoering van het legislatuuroverschrijdende programma ViA, Vlaanderen in Actie, te verzekeren. Met het programma Vlaanderen in Actie wil de Vlaamse Regering Vlaanderen tegen 2020 naar een plaats in de top vijf van de Europese regio's leiden.
7. Door een vraagwijziging in de EAK in 2011 is er een shift gebeurd van werklozen naar inactieven (zie eindnoot 2), wat ook een verklaring kan zijn voor de relatief grote groep inactieve NEET in 2012.